

**Archeologisch onderzoek
Overhoeken-Saendelft
te Assendelft, gemeente Zaanstad**

Bureauonderzoek

GRONTMIJ ARCHEOLOGISCHE RAPPORTEN 1052

Archeologisch onderzoek Overhoeken-Saendelft te Assendelft, gemeente Zaanstad

Aanvullend bureauonderzoek met grondboringen

GRONTMIJ ARCHEOLOGISCHE RAPPORTEN 1052

Concept

ISSN 1573-5710

Opdrachtgever:
GEM Saendelft Beheer B.V.

Grontmij Nederland B.V.
Houten, 29 juni 2011

Verantwoording

Titel : Archeologisch onderzoek
Overhoeken-Saendelft
te Assendelft, gemeente Zaanstad
Aanvullend bureauonderzoek met grondboringen
Grontmij Archeologische Rapporten 1052

Projectnummer : 306302

Referentienummer : GM-0021737

Revisie : C1

Datum : 29 juni 2011

Auteur(s) : de heer drs. C. Thanos

E-mail adres : christo.thanos@grontmij.nl

Gecontroleerd door : de heer drs. J. van der Roest

Paraaf gecontroleerd :

Goedgekeurd door : de heer ir. P.B.J.M. Oude Boerrigter

Paraaf goedgekeurd :

Contact : Grontmij Nederland B.V.
De Molen 48
3994 DB Houten
Postbus 119
3990 DC Houten
T +31 30 634 47 00
F +31 30 637 94 15
www.grontmij.nl

Administratieve gegevens

Datum opdracht : 29 maart 2011

” **concept** : 23 juni 2010

Opdrachtgever : GEM Saendelft Beheer B.V.

Uitvoerder : Grontmij Nederland B.V.

Bevoegd gezag : Gemeente Zaanstad

Aanleiding : realisatie woningbouw

Locatie : provincie : Noord-Holland
(bijlage 1) gemeente : Zaanstad
plaats : Assendelft
toponiem : Overhoeken-Saendelft
kaartblad : 19D/25B
kadastrale gegevens : -
RD-coördinaten :
NW X: 111.120 / Y: 500.090
deelgebied West NO X: 111.620 / Y: 499.859
Z X: 111.500 / Y: 499.670
deelgebied Oost NW X: 111.970 / Y: 499.610
ZW X: 111.910 / Y: 499.500
NO X: 112.450 / Y: 499.235
ZO X: 112.360 / Y: 449.095
afm. plangebied : deelgebied West ca. 4,3 ha
deelgebied Oost ca. 8,7 ha

Archeoregio Hollands veen-klei gebied

Archis2 : onderzoeksmelding : 46033 (= CIS-code)

Documentatie : beheer en plaats : Grontmij Nederland B.V.
kantoor Houten (tijdelijk)

Samenvatting

In opdracht van GEM Saendelft Beheer B.V. heeft Grontmij in de periode mei-juni 2011 een archeologisch onderzoek uitgevoerd in plangebied Overhoeken. Dit onderzoek heeft bestaan uit een aanvullend bureauonderzoek met milieukundige boringen. In het plangebied, bestaande uit deelgebied West en deelgebied Oost zal woningbouw plaatsvinden.

In 2006 heeft Hollandia Archeologie B.V. een archeologisch bureauonderzoek uitgevoerd voor diverse plangebieden rondom Saendelft. Plangebied Overhoeken valt binnen dit bureauonderzoek. Naast een uitgebreid overzicht van reeds bekende en te verwachte archeologische waarden, is ook advies gegeven over de toe te passen methode van archeologisch vervolgonderzoek. Het blijkt dat in het plangebied Overhoeken archeologische resten vanaf het maaiveld kunnen voorkomen en dat een proefsleuvenonderzoek veruit de beste methode is voor vervolgonderzoek. Voor deelgebied Oost is in 2006 geen vervolgonderzoek geadviseerd. Dit deelgebied zou in het verleden al onderzocht zijn.

De ondergrond van het plangebied Overhoeken bestaat uit veen en het plangebied is grotendeels in gebruik geweest als gronddepot. Het was niet bekend in hoeverre het veen nog is afgedekt en tot welke mate er zetting heeft opgetreden. In deelgebied West is nog de fundering van een voormalige school aanwezig. Derhalve zijn tijdens een milieuonderzoek extra boringen gezet om de bodemopbouw (tot 1 m –mv) in kaart te brengen. Ook is het bureauonderzoek uit 2006 getoetst aan de actuele stand van zaken in het archeologische informatiesysteem Archis.

Deelgebied West ligt tussen twee archeologische monumenten (terreinen van hoge archeologische waarden). Uit het aanvullend bureauonderzoek blijkt dat, op basis van de reeds bekende vindplaatsen en de administratieve begrenzing van de monumenten, het plangebied onderdeel zou moeten vormen van een archeologisch monument. Uit het booronderzoek blijkt dat vanaf het maaiveld veen aanwezig is, maar dat de top ervan geroerd is. Het is niet bekend of dit is veroorzaakt door het gebruik ervan in bijvoorbeeld de Middeleeuwen of in de 20^e eeuw. Ter hoogte van de voormalige school is de top van het veen verstoord.

Voor het deelgebied West worden twee proefsleuven geadviseerd, elk ter hoogte van een reeds bekende vindplaats die beide net buiten het deelgebied vallen. Met behulp van deze sleuven kan nagegaan worden of de archeologische resten in het deelgebied doorlopen.

Deelgebied Oost viel in het verleden binnen de begrenzing van een reeds onderzocht gebied. Uit het aanvullend bureauonderzoek blijkt dat het feitelijk nooit onderzocht is geweest. Binnen dit deelgebied kunnen nog huisterpjes uit de Middeleeuwen voorkomen. Uit het booronderzoek blijkt dat de ondergrond in het westelijke deel van het deelgebied plaatselijk tot meer dan 1,5 m –mv verstoord is. De oostelijke helft daarentegen lijkt ongestoord te zijn.

Voor deelgebied Oost wordt voor de oostelijke helft ervan een archeologisch vervolgonderzoek geadviseerd in de vorm van een booronderzoek. Met behulp van deze methode kunnen de mogelijke aanwezige middeleeuwse huisterpjes opgespoord worden.

Dit advies dient te worden voorgelegd aan de bevoegde overheid, in deze de gemeente Zaanstad.

Inhoudsopgave

Samenvatting.....	4
1 Inleiding.....	6
1.1 Algemeen.....	6
1.2 Beleidskader	6
1.3 Doelstelling.....	6
2 Aanvullend bureauonderzoek	8
2.1 Werkwijze.....	8
2.2 Geologie en bodem.....	8
2.3 Archeologie	9
2.3.1 Bekende waarnemingen en monumenten	9
2.3.2 AMK	10
2.4 Archeologische verwachting	11
2.5 Aanbevolen vervolgonderzoek	12
3 Booronderzoek.....	13
3.1 Werkwijze.....	13
3.2 Resultaten	13
4 Conclusie en aanbevelingen.....	15
4.1 Conclusie	15
4.2 Aanbevelingen	15
Literatuur en bronnen	17
Verklarende woordenlijst en afkortingen	18

Bijlage 1: Locatie plangebied op topografische ondergrond

Bijlage 2: Archeologische basiskaart

Bijlage 3: Boorpuntenkaart deelgebied West en Oost

Bijlage 4: Boringen

Bijlage 5: Verstoringskaart deelgebied West en Oost

1 Inleiding

1.1 Algemeen

GEM Saendelft Beheer B.V. is voornemens woningen te realiseren in het plangebied Overhoeken-Saendelft te Assendelft. De met dit project gepaard gaande grondwerkzaamheden kunnen een directe bedreiging vormen voor de eventuele archeologische waarden binnen het plangebied. GEM Saendelft Beheer B.V. heeft hiertoe Grontmij Nederland B.V. de opdracht gegeven een archeologisch onderzoek uit te voeren.

Het plangebied ligt ten zuiden van de bebouwing van de wijk Saendelft en bestaat uit twee deelgebieden: deelgebied West en deelgebied Oost. Deelgebied West (ca 4,3 ha) ligt ten westen van de Dorpsstraat. Het wordt in het noorden begrensd door de Noorderveenweg en in het oosten, zuiden en westen door een kavelsloot. Deelgebied Oost (ca 8,7 ha) ligt ten oosten van de Dorpsstraat. Het wordt in het noorden begrensd door de Noorderveenweg, in het oosten door een vaart, in het zuiden door een kavelsloot en volkstuinten en in het westen door de bebouwing van de Dorpsstraat.

1.2 Beleidskader

Met de nieuwe Wet op de archeologische monumentenzorg (Wamz) zijn de uitgangspunten van het Europese Verdrag van Malta binnen de Nederlandse wetgeving geïmplementeerd. Het belangrijkste uitgangspunt van de wet is om archeologische waarden in de ondergrond (ter plekke) te behouden, omdat de bodem nu eenmaal de beste conserveringsomgeving is (behoud in situ).

Hierdoor hebben gemeenten een grotere verantwoordelijkheid gekregen op het terrein van het archeologisch erfgoed. Gemeenten zijn verplicht gesteld om een eigen archeologiebeleid op te stellen. Gemeenten dienen daarbij in de ruimtelijke ordening rekening houden met archeologische waarden in de ondergrond. De gemeente Zaanstad beschikt over een dergelijk beleid.

De gemeente Zaanstad beschikt over een archeologische kaart die als ondergrond dient bij het vervaardigen van plannen met betrekking tot de ruimtelijke ordening¹. Het plangebied valt binnen de Assendelverpolders, een gebied waar talrijke archeologische vindplaatsen bekend zijn. Vanwege de onderlinge samenhang tussen de verschillende vindplaatsen, is de Assendelverpolders van regionaal belang. Middels een archeologienota² en een erfgoedverordening³ worden archeologische waarden meegenomen in de ruimtelijke ontwikkelingen. Voor het plangebied is archeologisch onderzoek nodig voor ingrepen die groter zijn dan 2.000 m² en dieper gaan dan 20 cm.

1.3 Doelstelling

Voor het stedelijke vernieuwingsprogramma Noorderwelf van de gemeente Zaanstad is door Hollandia Archeologie B.V. een uitgebreid bureauonderzoek uitgevoerd voor de deelgebieden Saendelft Poort Clam Dycke, Kreekrijk en De Omzoom⁴. Het plangebied Overhoeken valt binnen de reikwijdte van het bureauonderzoek. Per deelgebied is de geologie en archeologie beschreven en is er een verwachtingsmodel en een onderzoeksvoorstel opgesteld. Uit het bureauonderzoek blijkt dat proefsleuvenonderzoek de meest effectieve methode is om archeologi-

¹ Cultuurhistorische waardenkaart Zaanstad 2006.

² Archeologienota Zaanstad 2009.

³ Erfgoedverordening 2010 (Gemeentebblad 2010 nummer 33; uitgegeven 22 juni 2010).

⁴ Vaars 2006.

sche waarden uit de prehistorie rond Assendelft op te sporen. Middeleeuwse bewoningssporen, in de vorm van bijv. huisterpjes, zijn wel door middel van booronderzoek te traceren. Archeologische resten uit de prehistorie en middeleeuwen kunnen direct onder het maaiveld verwacht worden

Het plangebied Overhoeken maakt deel uit van een groot gebied waar veen vanaf het maaiveld wordt aangetroffen. Deelgebied Oost is voor een deel tijdelijk in gebruik geweest als gronddepot, deelgebied West is eveneens voor een deel als depot voor baggerspecie in gebruik geweest en bevat de locatie van een voormalige lagere school. Het is niet exact bekend of er in het oorspronkelijke veengebied nog afdekkende lagen aan het oppervlak aanwezig zijn (en zo ja, met welke dikte?) en wat het effect is geweest van een eventuele zetting ten gevolge van het gronddepot. Voor het uitvoeren van bijvoorbeeld een archeologisch proefsleuvenonderzoek is diepteligging van eventueel aanwezige archeologische resten van belang. Tijdens het onderzoek kan dan rekening gehouden worden met een eventueel aanwezige afdekkende laag of bodemverstoring.

Doel van het onderzoek is het in kaart brengen van de opbouw van de bodem tot 1 m -mv. Tijdens het gelijktijdig uitgevoerde milieukundig onderzoek zijn extra boringen ten behoeve van de archeologie gezet om de bovengrond in kaart te brengen. Dit bodemonderzoek is aangevuld met een aanvullend bureauonderzoek waarbij het reeds opgestelde verwachtingsmodel is getoetst aan de actuele stand van zaken in het archeologisch informatiesysteem Archis. Op basis van het onderhavig onderzoek wordt een advies gegeven met betrekking tot de noodzaak van een eventueel archeologisch vervolgonderzoek zoals in 2006 is geadviseerd en indien dit van toepassing is, uit welke stappen dit vervolgonderzoek zou kunnen bestaan.

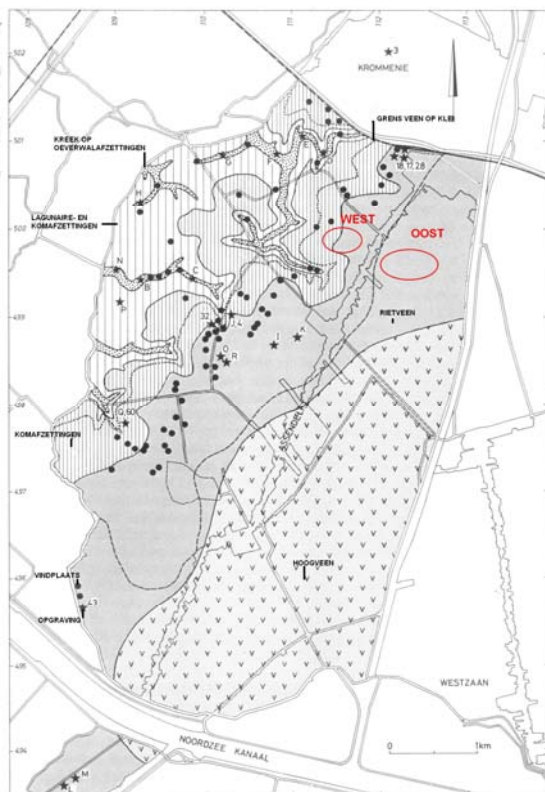
2 Aanvullend bureauonderzoek

2.1 Werkwijze

Deelgebied West en Oost van het plangebied Overhoeken vallen respectievelijk binnen deelgebied 2 en 3 van het reeds uitgevoerde onderzoek uit 2006⁵. De meest relevante informatie van dit bureauonderzoek wordt kort samengevat weergegeven. Het onderzoek is uit 2006 en derhalve wordt nog gekeken of er recente gegevens zijn die voor de in 2006 getrokken conclusies van belang zijn. Hiervoor wordt gekeken naar de actuele stand van zaken met betrekking tot archeologische vondsten en onderzoeken in de directe omgeving van het plangebied.

2.2 Geologie en bodem

In de jaren '70 en '80 van de vorige eeuw heeft er uitgebreid archeologisch onderzoek plaats gevonden waarbij de geologische en bodemkundige ontwikkeling van Assendelft uitgebreid in kaart is gebracht⁶. Het landschap rond Assendelft stond voor een groot deel onder de invloeden van de zee. Zo zijn er kleiige en zandige pakketten tijdens verschillende transgressiefasen via geulen en kreek afzet. Daarnaast trad er op grote schaal veengroei op.

Afbeelding 2.1 De geologische opbouw van Assendelft en omgeving. (naar Brandt et al 1987)
in rood: deelgebied Oost en West;
zwarte stippen: archeologische vindplaatsen;
zwarte ster: opgraving.

⁵ Vaars 2006

⁶ Zie onder andere Vos 1983 en Brandt et al 1987.

De opbouw van het landschap is weergegeven in afbeelding 2.1. Hier is te zien dat het westelijke deel van het onderzochte gebied bestaat uit een landschap met krekken, oever- en komafzettingen. Het centrale deel bestaat uit een zone van rietveen en het zuidoostelijke deel uit een zone met hoogveen. Deelgebied West bevindt zich deels in de overgangszone van komafzettingen naar het veengebied (rietveen) en deels in het veengebied. Deelgebied Oost bevindt zich in het veenlandschap (rietveen).

De bodemkaart⁷ geeft aan dat de bodem van beide deelgebieden bestaat uit veengronden (Koopveengronden hVc). Hieruit kan afgeleid worden dat er van nature geen afdekkende (klei)lagen aanwezig zijn.

2.3 Archeologie

2.3.1 Bekende waarnemingen en monumenten

Het reeds uitgevoerde bureauonderzoek⁸ geeft een gedegen en volledig overzicht van de reeds bekende archeologische waarden in en rond het plangebied Overhoeken. Naast de geregistreerde waarnemingen uit Archis zijn ook de vondsten van amateurarcheologen en eerdere onderzoeken op de kaart gezet (afbeelding 2.2).

Deelgebied West ligt tussen twee archeologische terreinen van hoge archeologische waarden: monument 4932 (noorden) en 11118 (zuiden). Binnen deze monumenten zijn verschillende vindplaatsen uit de IJzertijd/Romeinse tijd en de Middeleeuwen gevonden. Tal van vindplaatsen zijn in het verleden ontdekt door middel van slootkantkarteringen waarbij vondsten als aardewerk en botmateriaal op 20 tot 40 cm onder het maaiveld werden gevonden. Bij de bouw van de huidige bebouwing van Saendelft zijn een dertiental huisplattegronden uit de IJzertijd aangetroffen. Deze archeologische resten bevonden zich vlak onder het maaiveld⁹.

Direct ten noorden en zuiden van deelgebied West zijn verschillende waarnemingen bekend met eveneens vondsten uit de prehistorie en de Middeleeuwen (afbeelding 2.2: vondstlocatie 11 t/m 16)¹⁰.

Binnen deelgebied Oost zijn geen vondsten bekend. In 1995 is het gebied ten oosten van Saendelft, waaronder ook deelgebied Oost, onderzocht door middel van boringen¹¹. Ten noorden van het deelgebied zijn verschillende vindplaatsen uit de Middeleeuwen gevonden (afbeelding 2.2: A t/m K). Het betreffen allen huisterpjes die met een booronderzoek goed te detecteren zijn¹². Deelgebied Oost valt wel binnen het onderzoeksgebied uit 1995 maar is niet onderzocht: de laatste boorraai van het onderzoek ligt ter hoogte van de Noorderveenweg. Het is niet uitgesloten dat binnen dit deelgebied nog vindplaatsen uit de Middeleeuwen voor komen. Vindplaatsen uit de prehistorie worden echter niet verwacht. Er wordt van uitgegaan dat dit gebied in de prehistorie te nat voor bewoning was.¹³

Deelgebied Oost ligt net ten oosten van monument 14638. Het betreft de oude dorpskern van Assendelft en is van hoge archeologische waarde. De begrenzing is gebaseerd op de historische kaart van 1849-1850 en hier worden archeologische en historische resten verwacht die inzicht kunnen geven in de ouderdom en ruimtelijke ontwikkeling van Assendelft. Het is niet bekend in hoeverre dergelijke resten kunnen voorkomen in het deelgebied.

In Archis staan in en direct rond het plangebied geen waarnemingen en vondstmeldingen geregistreerd van na 2006. Op circa 1 kilometer ten noord-westen van het plangebied is in 2008 nog

⁷ Stiboka 1992 Kaartblad 24 Oost en 25 West

⁸ Vaars 2006.

⁹ Mondelinge mededeling drs. P. Klei, gemeentelijk archeoloog Zaanstad, dd. 24-05-2011.

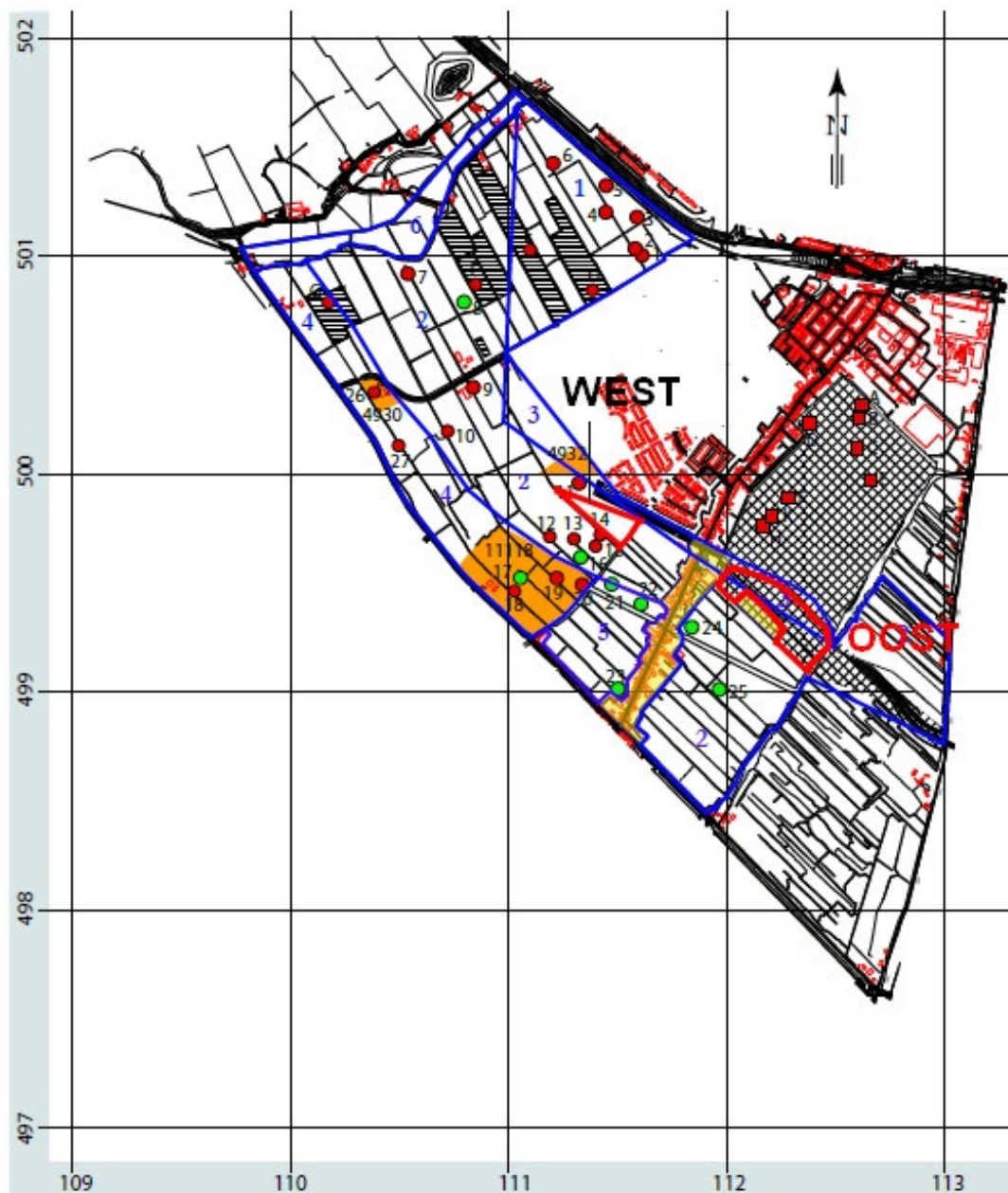
¹⁰ Vaars 2006.

¹¹ Ravesloot 1995

¹² Vaars 2006.

¹³ Vaars 2006: 14.

een proefsleuvenonderzoek uitgevoerd in het plangebied Kreekrijk. Hier zijn op de fossiele kreekafzettingen verschillende sporen uit de IJzertijd en Romeinse tijd aangetroffen¹⁴.

Afbeelding 2.2 Vindplaatsen en monumenten rond het plangebied Overhoeken (deelgebieden Oost en West; bron: Vaars 2006).

Legenda: rode stippen: prehistorische vindplaatsen;
 rode vierkanten en groene cirkels: middeleeuwse vindplaatsen;
 oranje vlakken: archeologische monumenten.

2.3.2 AMK

In aanvulling op het reeds uitgevoerde onderzoek is nader gekeken naar de AMK. Zoals eerder aangegeven, ligt deelgebied West tussen twee archeologische monumenten (niet wettelijk beschermd). Deze terreinen zijn in het verleden op de monumentenkaart gekomen vanwege de talrijke vindplaatsen uit de IJzertijd/Romeinse Tijd en de Middeleeuwen. Op basis van het voor-

¹⁴ Vaars 2008; onderzoeksmeldingsnummer 25655.

komen van deze vindplaatsen is de begrenzing administratief bepaald. Er heeft nooit (groot-schalig) onderzoek plaatsgevonden om de exacte begrenzing vast te stellen. Het was gebruikelijk de administratieve begrenzing van de monumenten samen te laten vallen met de bestaande perceelsgrenzen¹⁵.

Tabel 2.1 Monumenten op AMK.

monumentnr	code	status	complex	datering begin-eind
4932	19D-006	hoge waarde	nederzetting onbepaald	IJZ laat – ROM
11118	25B-019	hoge waarde	nederzetting onbepaald	IJZ laat - ROM

IJZ= IJzertijd / ROM=Romeinse Tijd / ME=Middeleeuwen / NT=Nieuwe Tijd.

Op basis van de bestudering van de huidige contouren van de twee monumenten (zie bijlage 2) kan het volgende opgemerkt worden. De zuidelijke begrenzing van monument 4932 is een rechte lijn en valt samen met de grens tussen kaartblad 19D en 25B. Administratief gezien mogen AMK-terreinen niet doorlopen in een volgend kaartblad. In het verleden werden vele analyses gemaakt op basis van kaartbladcode en om problemen te voorkomen, vielen monumenten altijd binnen een kaartblad. Indien de begrenzing van een archeologische terrein een kaartblad overschreed, werd deze begrenzing die van het kaartblad. Vervolgens diende een nieuw monument aangemaakt te worden die aansloot bij de begrenzing van het nieuwe kaartblad met vervolgens een nieuw monumentnummer en kaartbladcode.

De noordelijke begrenzing van monument 11118 is eveneens een rechte lijn en loopt diagonaal door diverse percelen. Uit de bijgevoegde documenten bij het betreffende monument blijkt dat de contouren van het monument ooit zijn aangegeven op een kaart uit een topografische atlas. De noordelijke begrenzing viel gelijk met de grens van de topografische kaart. Waarschijnlijk is deze bij het digitaliseren van de analoge kaart naar Archis deze niet gecorrigeerd.

Tussen de twee monumenten bevindt zich een cluster van vier waarnemingen¹⁶. Het zou logisch zijn geweest als de begrenzing van monument 11118 ook deze waarnemingen zou omvatten en vervolgens zou aansluiten op monument 4932. Beide terreinen bevatten immers nederzettingsterreinen uit de IJzertijd/Romeinse tijd. Op basis hiervan zou deelgebied West nu binnen een archeologisch terrein van hoge waarde vallen. Vanwege administratieve redenen is dit echter nooit gebeurd.

2.4 Archeologische verwachting

Voor het plangebied is in 2006 een gespecificeerd verwachtingsmodel opgesteld:

Voor deelgebied West geldt:

“Het derde cluster bestaat uit vindplaatsen in het veengebied. Ook deze bevinden zich op 0,2 m onder het maaiveld. Het betreft hier uitzonderlijk goed geconserveerde boerderijplattegronden uit vooral de 2e en 3e eeuw na Christus. Een deel van deze plattegronden ligt in het bewoningslint westelijk van de Kaaik maar ook buiten dit lint kunnen boerderijen worden verwacht. Rekening moet worden gehouden met de aanwezigheid van complete plattegronden in de vorm van vloerniveau's, houten palen, vlechtwerk en grote hoeveelheden aardewerk uit de inheems-Romeinse tijd.¹⁷”

Voor deelgebied Oost geldt:

“De Middeleeuwse vindplaatsen liggen met name rondom de Kaaik en de huidige bebouwing. De oudste vondsten bestaan uit aardewerk uit de 11e-13e eeuw. Het is niet bekend of het hier “verdwaalde” scherven betreft of dat deze wijzen op de aanwezigheid van nederzettingen in de vorm van boerderijen en/of huisplaatsen. Zeker nabij de huidige bebouwing kan echter een middeleeuws bewoningslint worden verwacht, mogelijk bestaande uit individuele huisterpjes en houten boerderijtjes. Deze overblijfselen zullen worden gekenmerkt door de aanwezigheid van

¹⁵ Expert judgement, de auteur was van 2003 tot 2010 werkzaam als regiomedewerker Archis-West en was medeverantwoordelijk voor de actualisatie van de AMK.

¹⁶ Waarneming 37152, 37155, 48892 en 48893.

¹⁷ Vaars 2006: 13.

ophogingslagen bestaande uit (een mengsel van) zand, klei en veen. Van de boerderijtjes kunnen in het veen nog vloeren en palen bewaard zijn gebleven¹⁸."

Er zijn geen nieuwe gegevens gevonden die dit verwachtingsmodel tegenspreken

2.5 Aanbevolen vervolgonderzoek

Deelgebied Oost en West maken onderdeel uit van de deelgebieden 2 en 3 waarvoor een specifiek onderzoeksvoorstel is gegeven¹⁹:

- voor deelgebied 2 wordt in het algemeen een proefsleuvenonderzoek aanbevolen waarbij zoveel mogelijk gestreefd wordt bekende vindplaatsen aan te snijden. Voor de locatie van deelgebied West komt het in ieder geval neer op een noord-zuid georiënteerde proefsleuf (breedte 4 m) ter hoogte van vindplaats 14 (afbeelding 2.2);
- voor de locatie van deelgebied Oost wordt in het reeds uitgevoerde bureauonderzoek geen vervolgonderzoek aanbevolen.

Achteraf blijkt het laatste niet juist te zijn. Deelgebied Oost viel wel binnen het toenmalige onderzoeksgebied maar is feitelijk niet onderzocht. Binnen het deelgebied worden geen archeologische resten uit de IJzertijd/Romeinse tijd verwacht omdat het hier toen te nat was voor bewoning²⁰. Het is echter niet uitgesloten dat er resten van eventueel aanwezige middeleeuwse terpen aanwezig zijn. Deze kunnen met booronderzoek wel getraceerd worden.

¹⁸ Vaars 2006: 13.

¹⁹ Vaars 2006: 14.

²⁰ Vaars 2006, 14.

3 Booronderzoek

3.1 Werkwijze

Archeologische vindplaatsen in het veengebied van Saendelft bevinden zich met name in de top van het veen, direct onder het oppervlak. Dergelijke vindplaatsen zijn moeilijk op te sporen door middel van een booronderzoek. Het plangebied is deels in gebruik geweest als depot voor grond en baggerspecie. Het gebruik als depot heeft als gevolg gehad dat er naar alle waarschijnlijkheid zetting heeft plaats gevonden. Gezien de hoge ligging van de te verwachte archeologische resten en veen als ondergrond, kunnen de gevolgen van zetting aanzienlijk verstorend zijn voor de archeologie.

Ook de aanleg van het voormalige schoolterrein zal tot enige verstoring hebben geleid. Voor het bouwrijpmaken en aanleggen van een stabiele ondergrond zal de top van het veen ter plaatse ernstig zijn aangetast of zelfs geheel verstoord.

Het plangebied is onderzocht door middel van grondboringen. Alle boringen zijn handmatig gezet (edelmanboor en guts). Bij het beschrijven van de boorkernen is specifiek gelet op het voorkomen van (veraard) veen, de overgang van een eventueel afdekkend pakket boven het veen (scherpe of geleidelijke overgang) en het voorkomen van bodemverstoringen. Het veldonderzoek is niet begeleid door een archeoloog. Op basis van de bodemprofielen kan een kaart worden gemaakt met de diepteligging van de top van het veen en kunnen eventueel aanwezige verstoringen in kaart worden gebracht.

De boringen zijn gezet voor drie verschillende doeleinden:

- voor geotechnische analyse en het milieukundige onderzoek (bijlage 3 a en 3b: boringen 1 t/m 16). De boordiepte varieerde van 3 tot 6 m –mv. De verkregen boorbeschrijvingen zijn gebruikt voor het archeologisch onderzoek;
- voor archeologisch onderzoek (bijlage 3 a en 3b: boringen 17 t/m 52): speciaal voor het vervaardigen van een veendieptekaart zijn 40 boringen gezet. Samen met de boringen van het geotechnisch en milieukundig onderzoek is een dichtheid verkregen van 4 boringen per hectare. In eerste instantie werd verondersteld dat een boordiepte van 1,5 m –mv toereikend zou zijn. Bij het aantreffen van diepere verstoringen is besloten deze boringen te zetten tot het ongestoorde veen. In een enkel geval resulteerde dit in een boordiepte tot 3 m –mv;
- voor zettingsonderzoek (bijlage 3a en 3b: boringen 53 t/m 81). Deze boringen zijn gezet tot een diepte van 0,5 m -mv. Deze extra verkregen informatie is wel gebruikt in het vervaardigen van een kaart en ze geven tevens, zij het beperkt, inzicht in het voorkomen van bodemverstoringen.

3.2 Resultaten

Deelgebied West

In het deelgebied zijn 30 boringen gezet. De bodem is opgebouwd uit een pakket veen met een dikte tot circa 2 m. Het veen ligt op een pakket sterk siltige tot matig zandige klei op een pakket matig fijn zwak siltig zand met veel schelpresten. Dit zand bevindt zich op een diepte vanaf circa 4 m -mv.

In het westelijke deel van het deelgebied is de top van het veen kleiig (boring 24, 25, 72) of wordt het veen zelfs afgedekt door een dun laagje sterk siltige klei (boringen 26, 27, 68 en 70). De overgang van klei naar het onderliggende veen is geleidelijk. De aanwezigheid van de klei

kan verklaard worden door dat het westelijke deel van het deelgebied gesitueerd is in de overgangszone van de lagune-/komafzettingen en het veengebied.

Van de meeste boringen lijkt de top van het veen geroerd te zijn en in een aantal gevallen is deze zelfs verstoord. De roering van de bodem is mogelijk (deels?) veroorzaakt doordat het terrein gedeeltelijk in gebruik is geweest als depot voor baggerspecie. Bij het aanbrengen, het gebruik en het verwijderen van het depot kan de top van het veen hierbij geroerd zijn. Ook is het niet uitgesloten dat het gebruik van het land vanaf de Middeleeuwen tot en met de Nieuwe tijd heeft bijgedragen aan de huidige bodemgesteldheid.

In enkele boringen zijn brokjes puin, grind, brokjes klei en zand aangetroffen. De verstoringen in boring 13, 14, 23, 74 en 75 vallen samen met de locatie van het voormalige schoolgebouw. Hier mag geconcludeerd worden dat de top van het oorspronkelijke veenlandschap geheel verstoord en zelfs verdwenen is.

Het voorkomen van de verstoringen per boring is weergegeven in bijlage 3a. Een indruk van de mate van verstoring is weergegeven in bijlage 4. Op basis van Thiessenpolygonen is het verstoringsooppervlak modelmatig weergegeven. Tussen twee boringen is steeds een middelloodlijn vastgesteld en zodoende zijn er polygonen ontstaan die de mate van verstoring weergeven.

In het veld is gelet op het voorkomen van archeologische vondsten als aardewerk of op aanwijzingen als afwijkende (grond)lagen die kunnen duiden op de aanwezigheid van middeleeuwse huisterpjes. Tijdens het onderzoek zijn geen archeologische resten aangetroffen.

Deelgebied Oost

In het deelgebied zijn 41 boringen gezet. De bodem is opgebouwd uit een pakket veen met een dikte van 1,75 m tot 3,35 m. Het veen ligt op een pakket sterk siltige tot sterk zandige klei met schelpresten. Het pakket klei ligt op een pakket matig fijn, zwak slitig zand met schelpresten. De top van het zand varieert van 3,35 tot 4 m -mv.

Uit de boringen blijkt dat in de bodem in het westelijke deel van het deelgebied grotendeels verstoord is (bijlage 3b). In de boringen 7, 45, 48, 49, 51, 52, 62, 64 en 65 is vanaf het maaiveld een pakket zand of klei aanwezig met resten van baksteen, sintels en brokjes veen. De dikte van deze pakketten varieert van minimaal 50 cm (gelijk aan maximale boordiepte) tot 2,5 m in boring 45. Deze boringen liggen ter hoogte van het voormalige gronddepot. De geconstateerde verstoringen zijn dan ook zeer waarschijnlijk het gevolg van het voormalige gronddepot.

In boring 6 is op 2,5 m -mv een donkergrijze sliblaag aangetroffen. Deze is geïnterpreteerd als een oude slootvulling. Het is niet bekend of het hier gaat om een gedempte sloot uit de Nieuwe tijd of uit de Middeleeuwen.

Het oostelijke deel van het deelgebied lijkt wel onverstoord te zijn. De top van het veen lijkt hier niet geroerd te zijn. De verstoringen in boring 28 en 40 betreft wegverharding en zijn zeer beperkt van omvang.

In het veld is gelet op het voorkomen van archeologische vondsten als aardewerk of op aanwijzingen als afwijkende (grond)lagen die kunnen duiden op de aanwezigheid van middeleeuwse huisterpjes. Tijdens het onderzoek zijn geen archeologische resten aangetroffen.

4 Conclusie en aanbevelingen

4.1 Conclusie

Plangebied Overhoeken bestaat uit twee deelgebieden: West en Oost.

Deelgebied West ligt pal tussen twee archeologische monumenten van hoge archeologische waarden: monumenten 4932 en 11118. Binnen deze monumenten zijn veel sporen van bewoning uit de IJzertijd/Romeinse tijd aangetroffen. Direct om het deelgebied zijn waarnemingen bekend met vondsten uit de prehistorie en de Middeleeuwen. Uit het aanvullend bureauonderzoek mag geconcludeerd worden dat, mede op grond de administratieve begrenzing van de monumenten, deelgebied West onderdeel uitmaakt van monument 11118. Eventueel aanwezige archeologische resten uit de IJzertijd/Romeinse tijd en de Middeleeuwen kunnen dan ook direct onder het maaiveld verwacht worden.

Uit het booronderzoek binnen het deelgebied West blijkt dat in de meeste boringen veen vanaf het maaiveld aanwezig is. De top van het veen lijkt geroerd te zijn. Het is niet bekend of dit het gevolg is van het gebruik van het land in de afgelopen decennia of in de Middeleeuwen. In het westelijke deel is de top van het veen kleiig of wordt er zelfs een dun pakketje klei vanaf het maaiveld aangetroffen. De locatie van het voormalige schoolgebouw heeft ervoor gezorgd dat de top van het veen verstoord is.

Deelgebied Oost ligt naast de oude dorpskern van Assendelft (archeologisch monument 14638). Binnen dit deelgebied worden geen resten uit de IJzertijd/Romeinse tijd meer verwacht. Waarschijnlijk was het toen te nat voor bewoning. Deelgebied Oost maakte onderdeel uit van het onderzoeksgebied van een archeologisch onderzoek uit 1995 maar viel buiten het afgeboorde deel van het onderzoeksgebied. Tijdens dit onderzoek werden middeleeuwse huisterpjes aangetroffen en deze kunnen ook binnen het deelgebied Oost verwacht worden.

Uit het milieukundig booronderzoek blijkt dat met name in de oostelijke helft van deelgebied Oost het veen vanaf het maaiveld aanwezig is. In tegenstelling tot deelgebied West, lijkt de top van het veen hier niet geroerd te zijn. De westelijke helft echter is plaatselijk tot ruim 2 m -mv verstoord. Deze verstoring lijkt samen te vallen met de ligging van het voormalige gronddepot.

4.2 Aanbevelingen

Voor het plangebied Overhoeken wordt een vervolgonderzoek in de vorm van proefsleuven en een booronderzoek aanbevolen.

Het proefsleuvenonderzoek geldt voor deelgebied West. Ter aanvulling van het advies in het in 2006 uitgevoerde bureauonderzoek wordt niet één maar twee proefsleuven geadviseerd, elk ter hoogte van een reeds bekende vindplaats die net buiten het deelgebied vallen. Met behulp van deze sleuven kan nagegaan worden of de archeologische resten in het deelgebied doorlopen.

De eerste sleuf wordt voorgesteld vanaf boring 24 naar 25, in het noordwestelijke deel van het deelgebied. De tweede sleuf wordt voorgesteld van boring 77 naar 79, in het zuidoostelijke deel van het deelgebied.

Voor deelgebied Oost wordt, in tegenstelling tot het advies in het in 2006 uitgevoerde bureauonderzoek, wel een booronderzoek geadviseerd. De oostelijke helft van het deelgebied dient onderzocht te worden op de mogelijke aanwezigheid van middeleeuwse bewoning.

Dit advies dient te worden voorgelegd aan het bevoegd gezag, in deze de gemeente Zaandam.

Literatuur en bronnen

Literatuur

Brandt, R.W. , W. Groenman-van Wateringe & S.E. van der Leeuw, 1987. Assendelver Polder Vapers 1. Cingula 10. Amsterdam.

Ravesloot, C., 1995. Saendelft, een archeologische inventarisatie. Intern rapport Instituut voor Pre- en Protohistorie, Universiteit van Amsterdam. Amsterdam.

Vaars, J.P.L., 2006. Archeologisch bureauonderzoek Kreekrijk/De omzoom, Assendelft, gemeente Zaanstad. Hollandia reeks 109.

Vaars, J.P.L., 2008. Inventariserend Veldonderzoek Kreekrijk, Assendelft, gemeente Zaanstad. Hollandia reeks 194.

Vos, P.C., 1983. De relatie tussen de geologische ontwikkeling en de bewoningsgeschiedenis in de Assendelver polders vanaf 1000 v.Chr. In: Brandt, R.W., G.J. Horst & J.J. van der Stolp (red), *De Zaanstreek archeologisch bekeken. Westerheem jaargang 32, 54-80.*

Bronnen

Archeologisch Informatiesysteem (Archis2). Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE), Amersfoort.

Bodemkaart van Nederland, Blad 24 O en 25W. Schaal 1:50.000, Stiboka, Wageningen 1992.

Verklarende woordenlijst en afkortingen

Verklarende woordenlijst

in situ	achtergebleven op exact dezelfde plaats waar de laatste gebruiker het heeft gedeponeerd, weggegooid of verloren.
komgrond	grond gevormd door bezinking van fijn rivierslib in kommen buiten de beddingen van de benedenrivieren (na overstroming), meer landinwaarts dan de stroomruggrond.
kreekrug	voormalige kreekbedding die door inklinking van omliggende gronden hoger is komen te liggen dan de directe omgeving.
oeverafzetting	rug langs een rivier bestaande uit overwegend zandige klei, zand en/of zavel.
oeverwal	zandige rug langs een rivierbedding.
prehistorie	dat deel van de geschiedenis waarvan geen geschreven bronnen bewaard zijn gebleven.

Afkortingen

AMK	Archeologische Monumentenkaart
Archis2	geautomatiseerde archeologisch informatiesysteem voor Nederland. Dit bestaat uit een databank waarin allerlei gegevens over archeologische vindplaatsen en terreinen in Nederland zijn opgeslagen, daterend van de prehistorie tot de Nieuwe Tijd.
BO	bureauonderzoek
-mv	onder maaiveld
NAP	Normaal Amsterdams Peil
PvA	Plan van Aanpak
RCE	Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed (sinds 11 mei 2009 - voormalige RACM). Fusie van de Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek (ROB) en de Rijksdienst voor de Monumentenzorg, september 2006.
RGD	Rijks Geologische Dienst (tegenwoordig onderdeel van TNO-NITG Bodem).
StiBoKa	Stichting Bodemkartering (tegenwoordig onderdeel van Alterra).

Bijlage 1

Locatie plangebied op topografische ondergrond

Bron: Topografische Dienst Nederland
Kaart 25B Zaandam, uitgave 2009

Ligging locatie

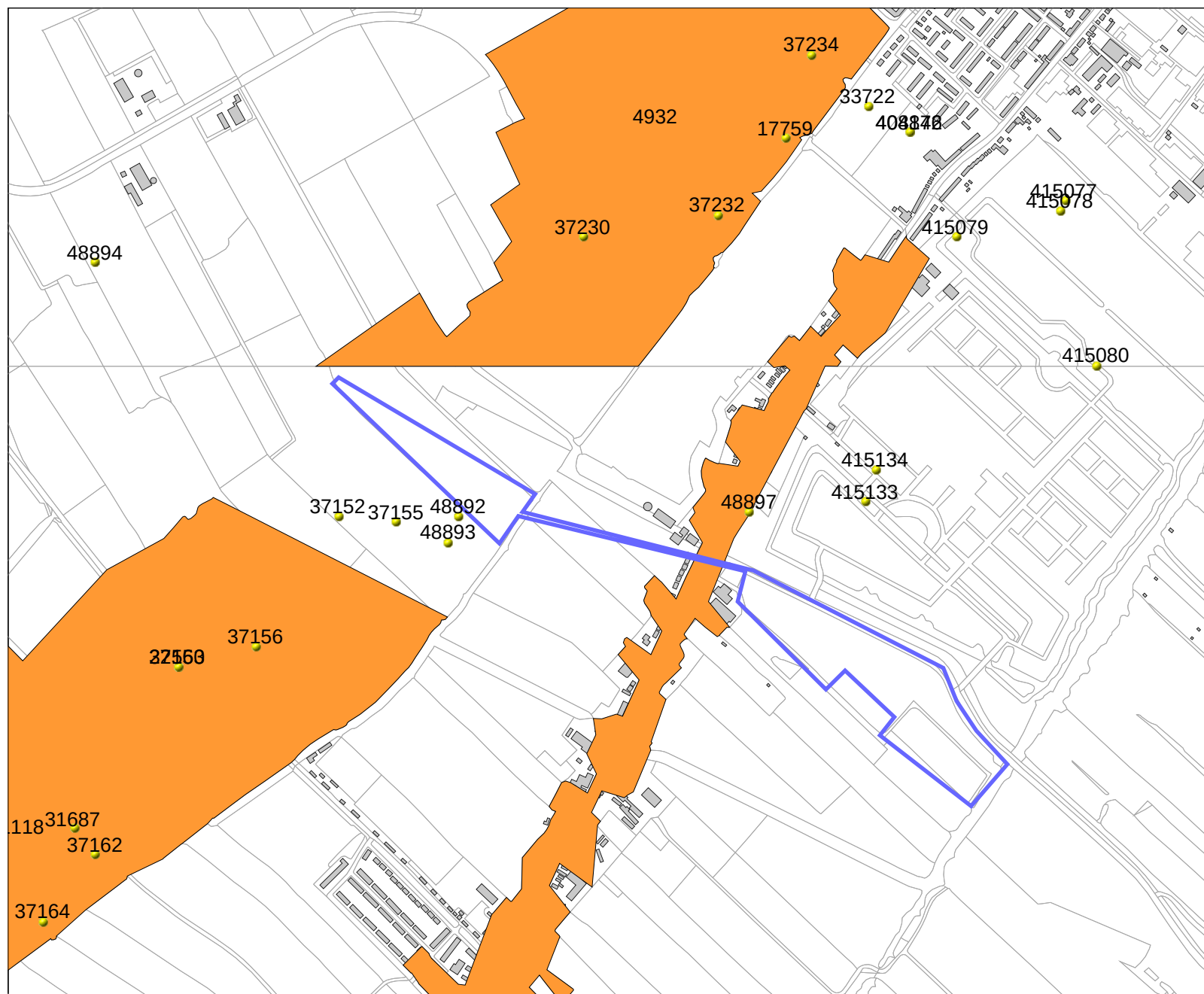
schaal 1 : 25000

o.n. 306302

bijlage 1

Bijlage 2

Archeologische basiskaart

Legenda

ONDERZOEKSMELDINGEN

WAARNEMINGEN

MONUMENTEN

archeologische waarde

hoge archeologische waarde

zeer hoge archeologische waarde

zeer hoge arch waarde, beschermd

HUIZEN

TOP10 ((c)TDN)

0 500 m

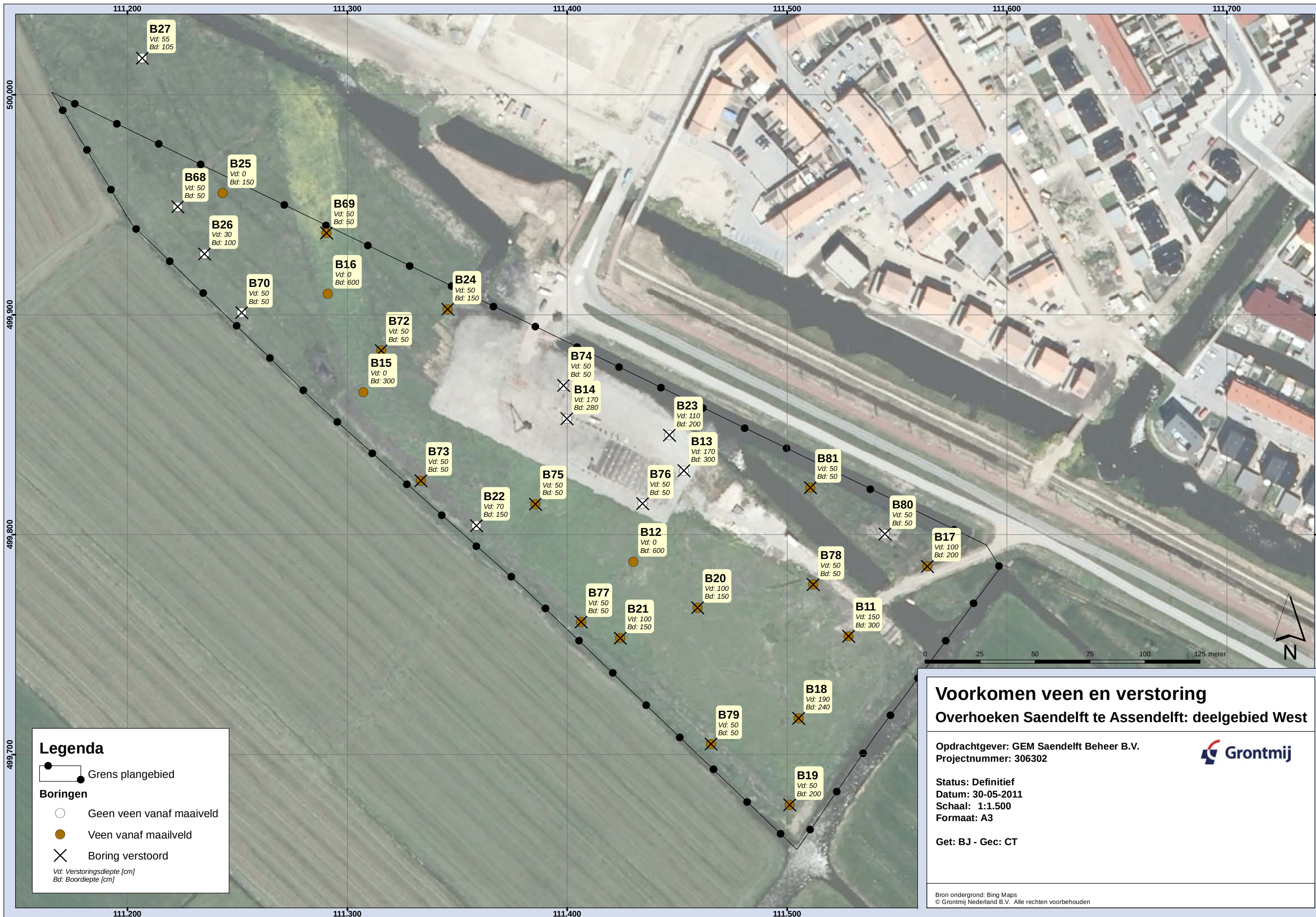

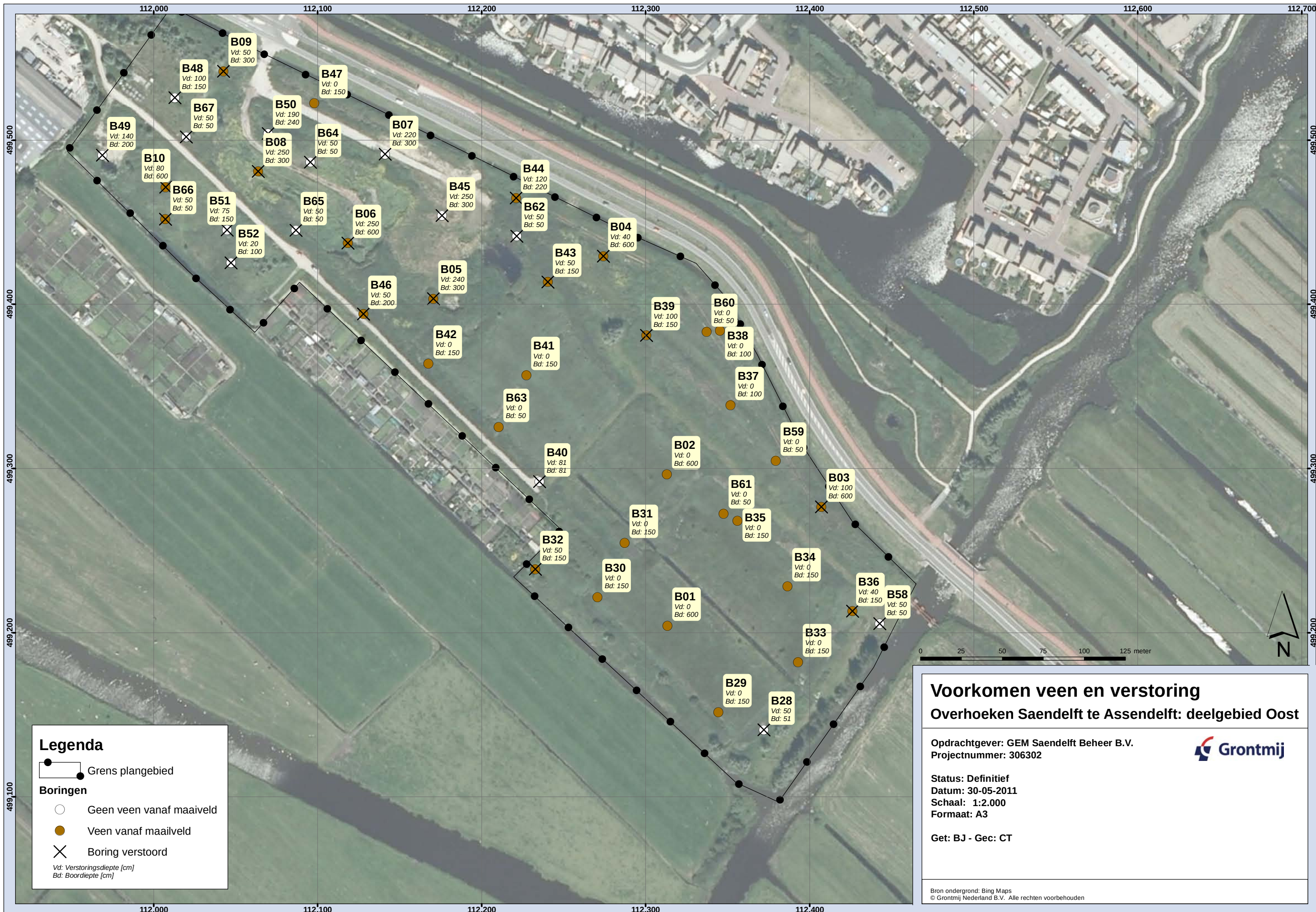
Archis2

Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed
Ministerie van Onderwijs, Cultuur en
Wetenschap

Bijlage 3

Boorpuntenkaart deelgebied West en Oost

Legenda

Grens plangebied

Boringen

Geen veen vanaf maaiveld

Veen vanaf maaiveld

Boring verstoord

Vd: Verstoringsdiepte [cm]

Bd: Boordiepte [cm]

Voorkomen veen en verstering

Overhoeken Saendelft te Assendelft: deelgebied Oost

Opdrachtgever: GEM Saendelft Beheer B.V.

Projectnummer: 306302

Status: Definitief

Datum: 30-05-2011

Schaal: 1:2.000

Formaat: A3

Get: BJ - Gec: CT

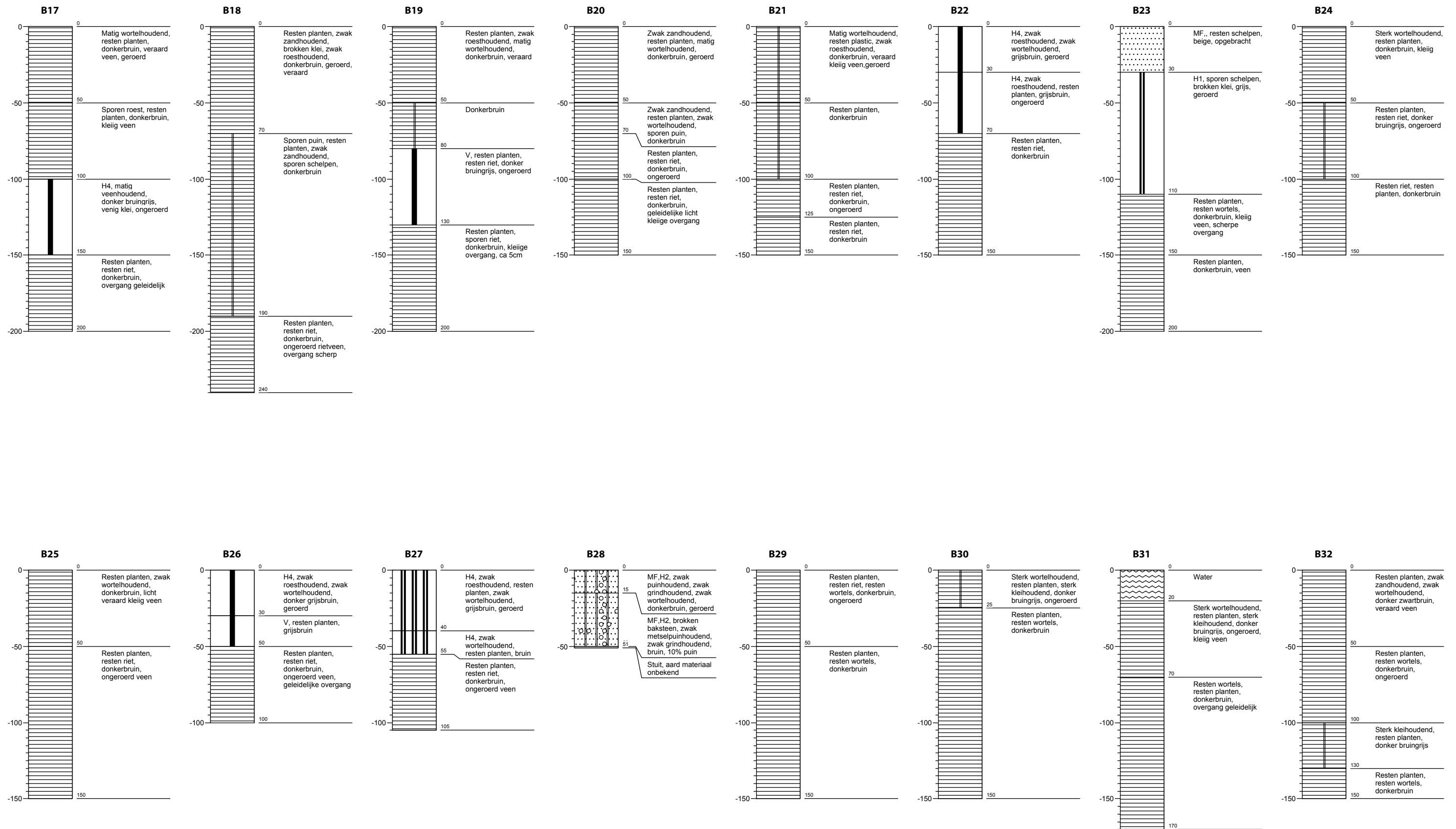
Bron ondergrond: Bing Maps

© Grontmij Nederland B.V. Alle rechten voorbehouden

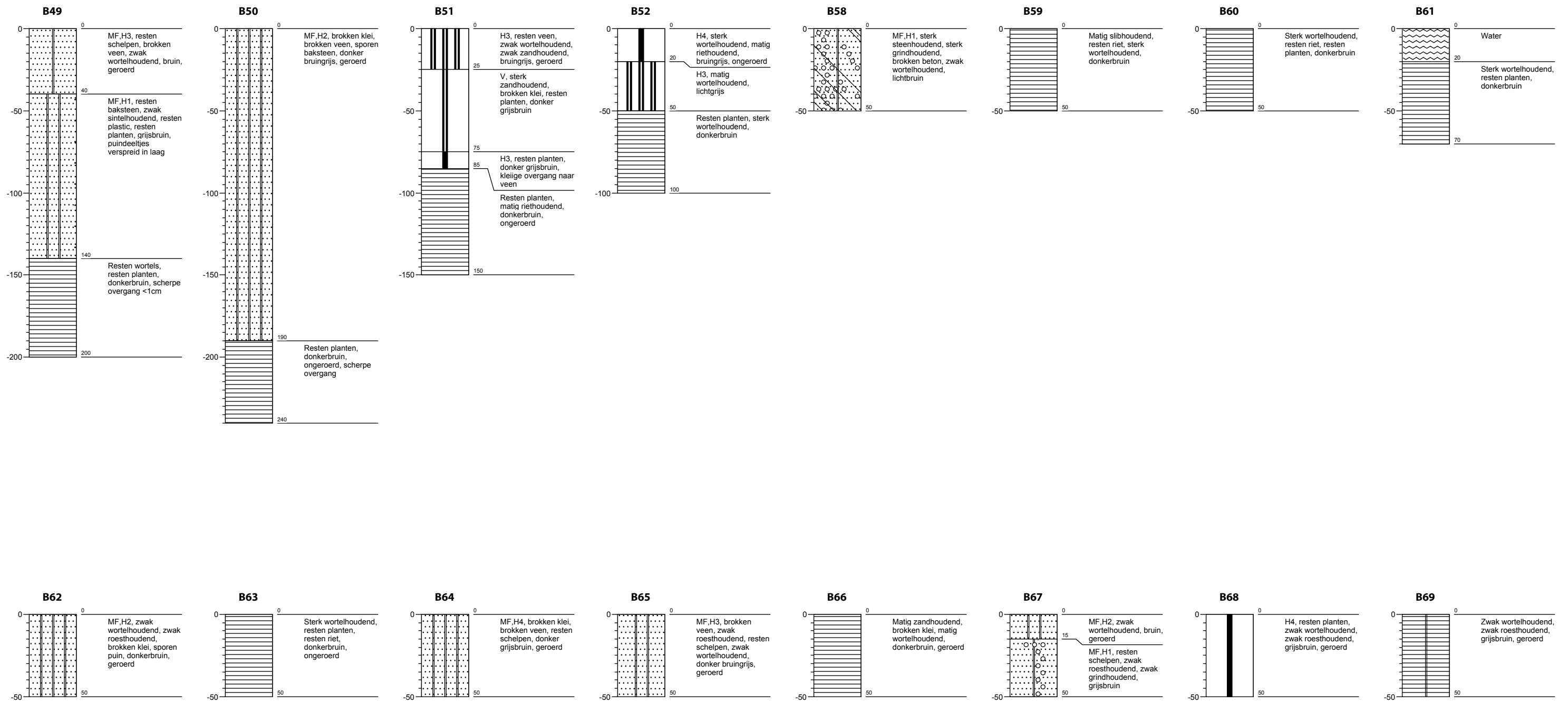
Bijlage 4

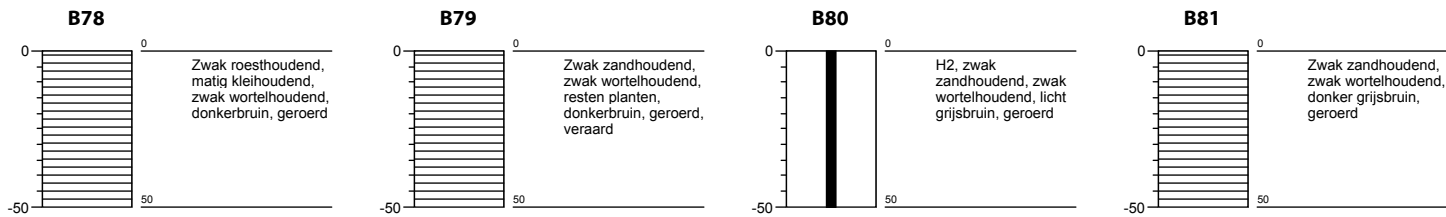
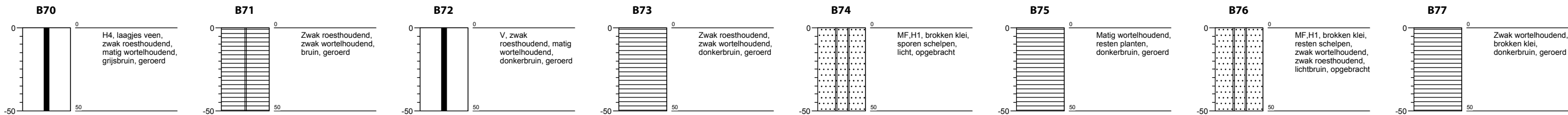
Boringen

Minerale sedimenten

Indeling naar lutumgehalte (delen < 2 μm)
(voor waterafzettingen)

	zeer kleiarm zand	0 - 3%
	matig kleiarm zand	3 - 5%
	kleiig zand	5 - 8%
	zeer lichte zavel	8 - 12%
	matig lichte zavel	12 - 18%
	zware zavel	18 - 25%
	lichte klei	25 - 35%
	matig zware klei	35 - 50%
	zeer zware klei	> 50%

Indeling naar leemgehalte (delen < 50 μm)
(voor windafzettingen)

	zeer leemarm zand	0 - 5%
	matig leemarm zand	5 - 10%
	zwak lemig zand	10 - 18%
	sterk lemig zand	18 - 33%
	zeer sterk lemig zand	33 - 50%
	zandige leem	50 - 85%
	siltige leem	> 85%

Veen

	veen
	kleiig veen
	zandig veen

Waterbodems

	water
	bagger / stib

Aanduidingen (gebruikt in combinatie met voorgaande indeling)

Indeling van zand naar korrelgrootte

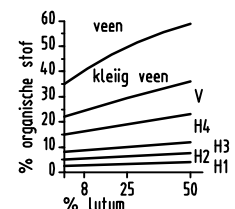
UF	uiterst fijn zand	M50-cijfer	50 - 105
ZF	zeer fijn zand	"	105 - 150
MF	matig fijn zand	"	150 - 210
MG	matig grof zand	"	210 - 420
ZG	zeer grof zand	"	420 - 2000

Bijzondere afzettingen

LS	löss
KL	keileem
KZ	keizand
PZ	pre-glaciaal zand
PK	potklei

Indeling naar gehalte organische stof

H1	humusarm
H2	matig humeus
H3	zeer humeus
H4	humusrijk
V	venig

Toevoegingen

G	grindhoudend	L	gelaagd
P	puin	S	kattklei
R	houtresten	F	ijzerconcreties
M	schelpen	C	kalkconcreties
W	rietwortels	O	ongerijpt

Grondwaterstand en hydromorfe kenmerken

	bovenkant gleyzône
	grondwaterstand met opname datum
	onderkant gleyzône

Peilbuis- en monstertrechten

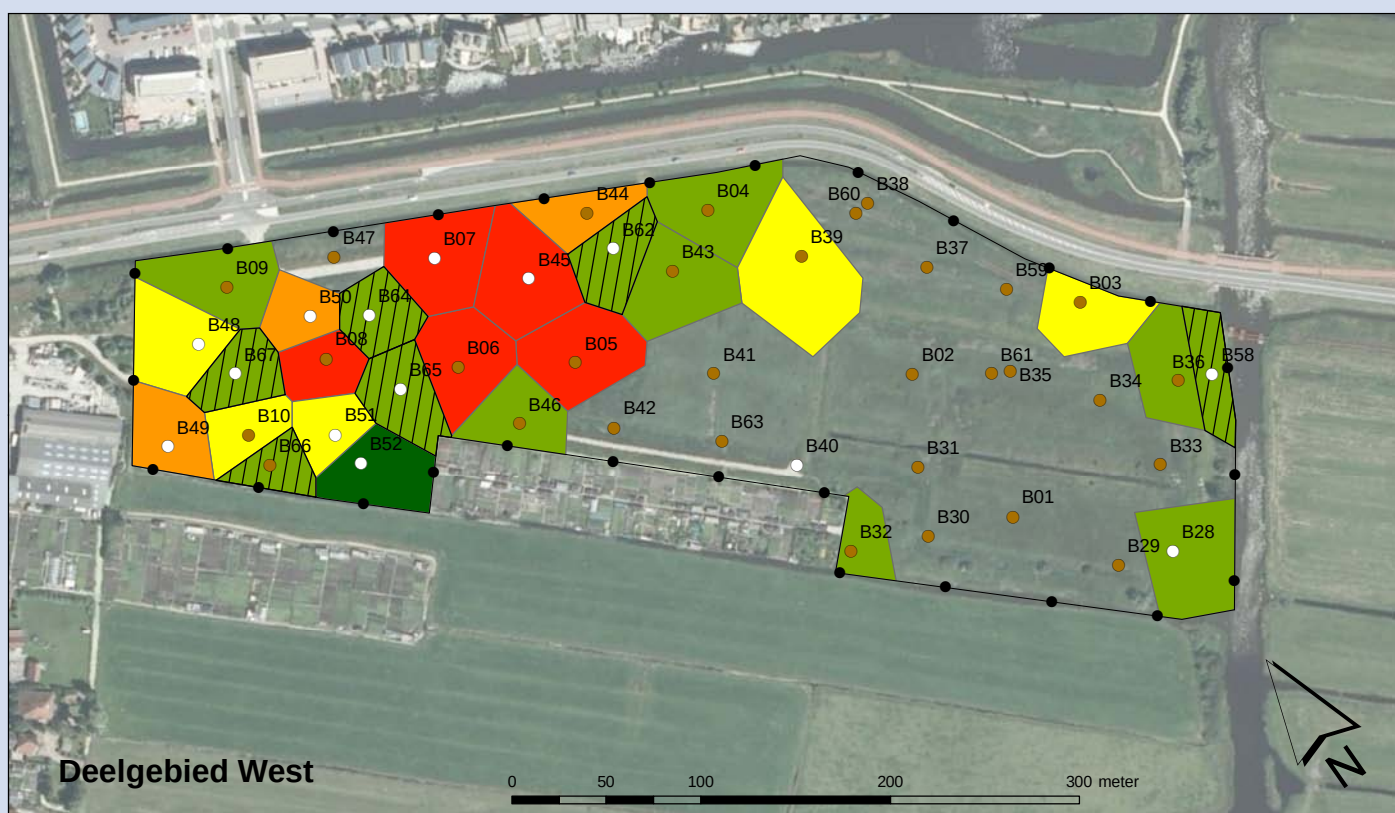
	grondwaterstand		ongeroerd grondmonster
	peilbuis		geroerd grondmonster
	filter		

Plaatsaanduidingen van boringen, peilbuizen en sonderingen

1	plaats en nummer van boring	4	plaats en nummer van sondering
2	plaats en nummer van boring met peilbuis	5	plaats en nummer van boring met sondering
3	plaats en nummer van boring met twee of meer peilbuizen	6	plaats en nummer van sondering met peilbuis

Bijlage 5

Verstoringskaart deelgebied West en Oost

www.grontmij.nl

Wij ontwerpen en realiseren [plannen](#) voor de [toekomst](#), door mensen en partijen in regio's bij elkaar te brengen en met elkaar te [verbinden](#), met [respect](#) voor onze leefomgeving, onze klanten en elkaar.